

היהודים הופיעו בסקווייז'ינה (בגרמנית: Schwerin an der Warthe) קרוב לוודאי בראשית המאה ה-14. הרובע היהודי היה קיים בחלקה הדרום-מזרחי של העיר, בשני צידי שער העיר. ב-1520 המלך זיגמונט הראשון "הזקן", שנכנע לבקשות תושבי העיר הנוצריים, הורה לגרש את יהודי סקווייז'ינה. לא ידוע האם אכן הורחקו מהעיר ועד כמה הייתה ארוכה תקופת העדרם. בדיקה מלכותית במחוז ויילקופולסקה (פולין גדול) בשנים 1565-1565 מגלה מחדש את נוכחותם של היהודים בסקווייז'ינה.

הקהילה היהודית בסקווייז'ינה הייתה הגדולה ביותר והמשמעותית ביותר בפלח מזריץ'. במאה ה-16 התקיימה פה ישיבה מוערכת. הקהילה דאגה להעסיק רבנים ידועים. מוצאו של גסל שמעון בן ישראל, רב באמסטרדם, היה מסקווייז'ינה והוא היה מחברם של ספרים רבים. במאה ה-18 פעלו בסקווייז'ינה: מרדכי בן מאיר הכהן, איבי הירש מפראג, יהושע שפירא מפרנקפורט על נהר האודר, הירש אהרון לונדון וכן אליקים הכהן שוורין-גץ- המייצג המפורסם ביותר של קהילת סקווייז'ינה, שהיה מאוחר יותר אחד הרבנים הגדולים בהונגריה של המאה ה-19. לפי מפקד האוכלוסין שבוצע בידי הפרוסים ב-1793 בסקווייז'ינה התגוררו 720 יהודים, מה שהיווה קרוב ל-30 אחוז מכלל האוכלוסייה.

בית הכנסת עמד ברחוב Krummestraße (היום פינת הרחובות פוסטנצ'וב ויילקופולסקי ופילסודסקי) הוא נשרף בשנת 1784 ושנה מאוחר יותר הוקם מחדש. לידו פעל מקווה. לקהילה היה גם בית מטבחים, דוכני אוכל כשרים ומאפיית מצות. עם הזמן בית הכנסת הקיים התברר כקטן למדי.

ב-15 לאפריל 1839, בחלקה שב- Pfarrstraße (היום רחוב יגילון), הונחה בחגיגות אבן הפינה לבית הכנסת החדש. בקפסולת זמן שהוכנסה ליסודות הוכנס קלף עם המידע הנוגע לבית הכנסת הישן ולקהילה היהודית. בינואר 1841 חלה חנוכה חגיגת של בית הכנסת החדש. היה זה מבנה שנבנה על חלקה בצורת מלבן עם חלק פנים שהואר בידי חלונות ארוכים עם קשתות מוארכות וכוסה בגג שטוח בעל שני חלקים. ב-1865, בחסות בית

הכנסת התקיימו בית יתומים לבנים ובית חולים. בית הכנסת התקיים עד ל"ליל הבדולח" (10-11 בנובמבר 1938) שלאחריו הוא נחרב והוסב על ידי הנאצים לאסם תבואה. הנאצים כרתו מחומותיו טבלת זיכרון שהוקדשה ליהודים שנספו במלחמות פרוסיה והקיסרות הגרמנית. הבניין נשרף ב-30 בינואר 1945 ממש לפני כניסת הצבא האדום אל העיר. הכתלים החרוכים עמדו על תילם עד שנות ה-60 של המאה ה-20. לאחר שפורקו, במקומו של בית הכנסת נבנו שני בלוקים למגורים.

במחצית הראשונה של המאה ה-19 הקהילה היהודית בסקווייז'ינה נמנתה עם הציבורים הכי רפורמיים בוילקופלסקה (פולין גדול). עד ל-1842, מתוך 1569 יהודים התאזרחו 138. יהודים שהתאזרחו יכלו לקבל זכויות עירוניות ובין השאר לשבת במועצת העיר. שוויון זכויות מלא יהודי פרוסיה קיבלו במחצית המאה ה-19. הם היו כבר יכולים לבחור את מקום מושבם. לכן, בהדרגה, ובייחוד אלו העשירים יותר, החלו להתיישב ברחוב הראשי של העיר ואפילו בכיכר השוק עצמה. לעומת זאת, ביטול הפריבילגיות של הגילדות נתנה ליהודים אפשרות לפעילות כללית חופשית. אולם, החל ממחצית המאה ה-19 החלה ירידה מספרית של היהודים בסקווייז'ינה. הופיעה הגירה לערים הגדולות, בעיקר ברלין. ב-1836 לבדה עזבו את סקווייז'ינה 34 משפחות יהודיות.

העלייה באנטישמיות נגרמה כתוצאה מהמשבר הכלכלי הגדול (1929-1933); התעמולה הצליחה לשכנע את חסרי התעסוקה כי היהודים אשמים בכך שאין עבודה. האיבה והדיכוי הפכו ללחם יום. היהודים הנותרים בסקווייז'ינה אולצו למכור את רכושם ולצאת מן העיר. לאחר 1936 לא היו כמעט יהודים בסקווייז'ינה. חלק מהם, אשר היגר, הצילו את חייהם. השאר נספו במחנות ההשמדה הנאציים.

בית העלמין היהודי בסקווייז'ינה נוסד על מה שמכונה "ההר היהודי" (בגרמנית: *Judenberg*), בדרך המובילה למז'ריץ, קרוב לשני קילומטר ממרכז העיר, ברחוב מיינדיז'יצקה דהיום. מהצד הצפוני הוא גובל עם בית הקברות הכללי. שטחו הוא 2,35 הקטר. אחרי בית העלמין בוורוצלב (ברסלאו) זהו בית העלמין היהודי הגדול ביותר בפולין המערבית- גם מבחינת השטח וגם מבחינת כמות המצבות השמורות בחלקן או השמורות במלואן.

תאריך ייסוד בית העלמין אינו ידוע, ידוע שהוא שימש לקבורתם של היהודים ממוז'ינובו הקרוב. הוא שרד את מלחמת העולם השנייה, שערו נשתמר וכן הגדר, באר הטהרה, בית הטהרה (על ראש התל) וכן מצבות וגומחאות קבורה רבות. ההרס במעבר בין שנות ה-60 לשנות ה-70 של המאה ה-20. מה שהניע את ההרס היה גם מבצע ממלכתי לחיסול בתי העלמין היהודיים, ונדליזם התושבים ומעל לכל- הרחבת רחוב מיידניז'צקה. חומר בנייה חינם הוציאו מבית העלמין לבניית היסודות והטרסות של הבתים המוקמים.

בשנים 2001-2002, במסגרת הפרויקט "להשיב את הזיכרון" נעשו עבודות סדר ושחזור בבית העלמין, הוצבו גם לוחות מידע בפולנית ואנגלית. החל מ-2015 מתנדבים מאיגוד השלום הגרמני "אות הכפרה והשלום" עורכים עבודות סדר בשטחו ועורכים גם רשימת מצאי של המצבות ואוספים חומרים לפרסום שהם מכינים. עד היום הם ערכו קטלוג של 550 מצבות, אסטלות ואבני זיכרון על קברים וכן מסגרות קברים בודדות. המצבות העתיקות ביותר נמצאות בצידו המערבי של התל מצידו של כביש למזריץ'. המצבה העתיקה ביותר הינה משנת 1736. שליש מהמצבות יש עליהן חריטים סימבוליים, קרוב ל-20 אחוז מהמצבות- כיתובים משני הצדדים, בשפה העברית ובגרמנית.